

מסורת הש"ס

(א) צ"ל ב"ה (ב) לעיל ב', (ג) [נקמן ס.] מסת ה' (ד) [יומא ע"ג.] (ה) ב"ה טקס: לעיל (ו) צ"ל הכי. רש"י.

תורה אור השלם

1. על פי שנים עשר או שלשה עשר יומות הופת לא יומות על פי עד אחר: דברים יו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' רפליג על ר"ש. עיין לקמן דף מה ע"כ ברש"י ד"ה ר"ע ונחום ס:

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה נומן וכו' צ"ק דמכות היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו: (ב) בא"ד ולא כנסהדין שראוהו באחד שהרג את הנפש אע"פ: (ג) בא"ד תתקיים העדות בשאר:

מוסף רש"י

מכות. מלקות ארבעים (דע"ב ב.). אלא להחמיר עליו. שלא תאמר הואיל ונאלץ הוא היחא העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הומה. למיך הכתוב שאלו הוא מן מקימי דבר (מכות ה.). על אחת כמה וכמה שישלם שבר כו'. שמתו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות. מדה טובה הוא אמר טור חסד לאלפים. במדת פורענות הוא אומר על שלש ועל רבעים (שם).

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין

דאסרו ביה מלקות ולא אסרו ביה קטלא. דהא ודאי לא מיקטלא אלא לוקה דאין לך מיתת בית דין שלא נאמר בה לאו וקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו כי אחרו בה מלקות ולא קטלא: משום ר' ישמעאל אמרו נעשרים ושלשה. טעמא מפרש

לקמן (דף י.) אחד מן העדים. והיו שם שלשה או ארבעה שיכולה עדות להתקיים בשאר: הא דרבי עקיבא במסכת מכות: לא זא שנישי כו'. דמשמע שנאמר (דברים יט) על פי שנים עדים (יקום) כל שכן שלשה למה נאמר או שלשה עדים אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר שנישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון אפילו הכי עשה הכתוב את דניו כיוצא באלו שאם הומו ירהג אף השלישי מפני שניטפל לעוברי עזירה: קל וחומר שישלם שבר וכו'. דקיימא לן מדה טובה מרובה ממדת פורענות הלכך קל וחומר הוא: כמה דברים אמורים. עדותן בטלה: דיני נפשות. דחמנא אמר (במדבר לה) והלילו העדה דמהדרינן צתר זכותא לבטל העדות ולא ירהג לא הוא ולא הס: רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות. שוין צדק עדותן בטלה: ואימתי. דיני נפשות עדותן בטלה:

נומן שהסרו. הקרוב או הפסול צעזרי עזירה שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים והרי הכתוב הקיש שלשה (ב) לבטל העדות אם יש קרוב או פסול אצל לא התרו הקרוב והפסול צעזרי עזירה אלא שנקו והכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר: דא"כ

*דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשמן וזממין דקסבר דאין להקיש שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שנים שיש כח בידיהם להרוג צפני עצמם וצונטרם פירש במכות (ס) לא זא השלישי להקל עליו להקל עליו לא צריך קרא דכתיב (ס) והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיחזמו כולן ולא זא הכתוב אלא להחמיר עליו אצל אין לפרש לא זא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשמן נהרגין ה"מ כשבאו צתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אצל רבי עקיבא סבר שנענה אע"ג שזא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא היקישא דעז שישן שלשמן וזממין צבאו צבא אחת צבאו זה נמי יקיש (א) להכי כי היכי דמקיש לענין לעש כמחוס:

בזמן שהתרו בהן. מפרש צ"ק דמכות (דף י. וס) (ב) הכי אמרינן להו לאסרוהי אחיתו או למיחזי אחיתו אי אמרי לאסרוהי אחיתא נמנא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אחיתא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן צפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו צ' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אצל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר צ"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשיך ספיר לאקושי לך מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראיה רואין יחד ומתכווין להעיד לך עדותן בטלה אפילו העיד זה אחר זה אע"ג דלענין שלשמן וזממין לא הוקשו אלא כשהעיד צתוך כדי דיבור דהתם הומה משעת העדאת עדים קא אחיא ואע"ג דפרך דמכות (ס) הרוג יליל אע"פ שאינו הולך להעיד צ"ד ר"מ מעיקרא דלכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר אצל לבסוף דמסיק יקום דבר במקיימי דבר לא צריכי לשנויי קמאי דממעטי' הרוג וההורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר צ"ד וכן (לקמן דף לה) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דיין אצל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים צעמם דנין לא ירלו לקבל הומה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו צעמם דיינין והקך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד צפוי ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (צ"ב ק"ג: ד"ה ג' שנכנסו בו) שנתכוון להעיד אמרינן נמנא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן צפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לה) שלשה שנכנסו לבקר את החולה כו' משמע דווקא שנכנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן ר"י עושין דין אצל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י דקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה דהא צ"ק דמכות (דף י. וס) פסיק רבי יהודה הלכה כרבי יוסי דבראיה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכין להעד ורבי יהודה קאמר (צ"ב דף ק"ג:) גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה כו' ר"י עושין דין ואמאי הא בראיה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמייעה גדולה מראיה לא בעדות החדש (ר"ה דף כה: וס) בראוהו שלשה וכן צ"ד ולא כנסהדין (ב) באחד שהרג את הנפש שראוהו אע"פ שראוהו ציוס ומיהו נראה לרש"י דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה עד בראיה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים כו' בראיה בסקמון דאמר שנים אין יכולין להעיד אלא"כ התרו בו כך שלשה וכו' אלא"כ אומא אותן אי חשוינן עדים אצל השאר לא וכן נראה הדברים דלא החזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו בו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותיהו דאחרת ולא אמרינן נמנא אחד מהן קרוב או פסול אלא באותן שהתרו והא דקאמר רבי זמון שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא צבי התרו דלכתי טפי מרבי צעין דלרבי צנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמוכח במכות (דף י. וס) ור' יוסי צבי התראה ממש אלא דיני ממונות אחא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראיה בעלמא אמרינן נמנא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו כמה שנחלקו בשמנה זו אצל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דעבי ר' יוסי התראה ושמא רבי יהודה פסק לגמרי כר' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר אצל דיני ממונות תתקיים (א) העדים בשאר גרידא אצל בכונות עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (ס) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אחיתא מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דכדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא צבי אלא שנעז שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

דיני ממונות בשלשה פרק ראשון סנהדרין

דאתרו ביה למלקות. ואמאי כמ"ד (מכות י.) לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו ואם היינו יכולין לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה דמשמע הכא דסבר ר' מאיר מכות צ"ב אס כן הוה דריש קרא והלדקין לענין עדים וזממין דלקו כדלקמן (דף י.) ומה הוה משני מהא

דפרך מפיסוק ליה מלא תענה דלא מצי לשנויי דמשני לקמן משום דהוי לאו שאין בו מעשה מ"מ הוה לקי דהא ר' מאיר גמר צ"ק דמכות (דף י.) דעדים וזממין לוקין ומשלמין ממון ממוציא שם רע וה"ג דגמר לענין דלוקין דאע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה וכו' דהוה משני משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת צ"ד חדא דאית ליה דלוקין עליו לפי סברת רב אשי ועוד דר"מ אית ליה אזהרה לעדים וזממין מקרא אחרתא צ"ק דמכות (ג"ז ס) וי"ל דאע"ג דגמר עדים וזממין ממוציא שם רע ה"מ לענין דלא דרשינן כדי רשעמו להכי אלא מוקמינא לה לדרשה אחרתא צאלו נערות (מכות יב:) אצל גבי האי א' לאו דגלי קרא דלקי לא הוה גמרינן כיון דכתיב לעשות דדרשינן מינה צאלו הן הלוקין (מכות דף י.) דבעינן לאו שיש בו מעשה אי נמי י"ל דמוציא שם רע גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם כן הכות

רשע כדאמר פרק נערה (מכות דף מו.) למדנו ויסרו ויסרו מווסרו ויסרו מנן וכן (מנן) מוהיה אם כן הכות רשע:

בא אשלישי אחרתא ע"י. אדר"ש קאי דקמי צ"ק דמכות (דף י. וס) לעיל מהך ר"ש אומר מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם וזממין אף שלשה וכו' ומצי למימר כדאמר ר' יוסי וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשמן וזממין דקסבר דאין להקיש שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שנים שיש כח בידיהם להרוג צפני עצמם וצונטרם פירש במכות (ס) לא זא השלישי להקל עליו להקל עליו לא צריך קרא דכתיב (ס) והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיחזמו כולן ולא זא הכתוב אלא להחמיר עליו אצל אין לפרש לא זא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשמן נהרגין ה"מ כשבאו צתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אצל רבי עקיבא סבר שנענה אע"ג שזא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא היקישא דעז שישן שלשמן וזממין צבאו צבא אחת צבאו זה נמי יקיש (א) להכי כי היכי דמקיש לענין לעש כמחוס:

בזמן שהתרו בהן. מפרש צ"ק דמכות (דף י. וס) (ב) הכי אמרינן להו לאסרוהי אחיתו או למיחזי אחיתו אי אמרי לאסרוהי אחיתא נמנא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אחיתא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן צפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו צ' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אצל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר צ"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשיך ספיר לאקושי לך מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראיה רואין יחד ומתכווין להעיד לך עדותן בטלה אפילו העיד זה אחר זה אע"ג דלענין שלשמן וזממין לא הוקשו אלא כשהעיד צתוך כדי דיבור דהתם הומה משעת העדאת עדים קא אחיא ואע"ג דפרך דמכות (ס) הרוג יליל אע"פ שאינו הולך להעיד צ"ד ר"מ מעיקרא דלכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר אצל לבסוף דמסיק יקום דבר במקיימי דבר לא צריכי לשנויי קמאי דממעטי' הרוג וההורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר צ"ד וכן (לקמן דף לה) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דיין אצל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים צעמם דנין לא ירלו לקבל הומה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו צעמם דיינין והקך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד צפוי ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (צ"ב ק"ג: ד"ה ג' שנכנסו בו) שנתכוון להעיד אמרינן נמנא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן צפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לה) שלשה שנכנסו לבקר את החולה כו' משמע דווקא שנכנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן ר"י עושין דין אצל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י דקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה דהא צ"ק דמכות (דף י. וס) פסיק רבי יהודה הלכה כרבי יוסי דבראיה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכין להעד ורבי יהודה קאמר (צ"ב דף ק"ג:) גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה כו' ר"י עושין דין ואמאי הא בראיה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמייעה גדולה מראיה לא בעדות החדש (ר"ה דף כה: וס) בראוהו שלשה וכן צ"ד ולא כנסהדין (ב) באחד שהרג את הנפש שראוהו אע"פ שראוהו ציוס ומיהו נראה לרש"י דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה עד בראיה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים כו' בראיה בסקמון דאמר שנים אין יכולין להעיד אלא"כ התרו בו כך שלשה וכו' אלא"כ אומא אותן אי חשוינן עדים אצל השאר לא וכן נראה הדברים דלא החזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו בו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותיהו דאחרת ולא אמרינן נמנא אחד מהן קרוב או פסול אלא באותן שהתרו והא דקאמר רבי זמון שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא צבי התרו דלכתי טפי מרבי צעין דלרבי צנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמוכח במכות (דף י. וס) ור' יוסי צבי התראה ממש אלא דיני ממונות אחא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראיה בעלמא אמרינן נמנא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו כמה שנחלקו בשמנה זו אצל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דעבי ר' יוסי התראה ושמא רבי יהודה פסק לגמרי כר' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר אצל דיני ממונות תתקיים (א) העדים בשאר גרידא אצל בכונות עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (ס) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אחיתא מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דכדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא צבי אלא שנעז שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

עין משפט
נר מצוה

ע א ב ג (ג) מ"י פ"ה מלכות עדות ה' ג ד סמך לאוין ר"ג טו"ע ע"מ סימן לו סעיף א וס"י נא סעי' ד:

רבינו חננאל

פשוטות הן רבינו אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול ר' מאיר סבר לה כר' יוסי דאמר בדיני נפשות בטלה העדות כולה ואין שם דיני נפשות כלל אבל יש בה דיני ממונות דהא רבי יוסי הוה דאמר תתקיים העדות בשאר. ורבנן כרבי דאמר תתקיים העדות בשאר ואע"פ שנמצא אחד מהן קרוב או פסול השאר כשרין לדיני נפשות דהא לא אתרו בהו ואמרי לאסרוהי אחתין. ואנו עתידין לפרשו במקומו.